

QVAMI MƏHƏBBƏTOĞLU (Rəsulov)

BİBİMİN MADONNA SERVİZİ

(hekayə)

Bu dəfə kəndə yolum düşəndə Gülçəmən bibimin ağır xəstə olduğunu eşitdim. Ona baş çəkməyi özümə borc bildim. Bir də onu ziyarət etmədən kənddən ayrılı bilməzdim. Axı o mənim xətrimi öz övladları qədər istəyirdi: hər dəfə kəndə gələndə məni evinə qonaq çağırır, süfrə açır, sonra öz işlərindən, kənddəki yeniliklərdən danışır və şəhərdəkiləri xəbər alırdı. Bibim danışdıqca sanki yüngülləşir, arabir üzü gülürdü. Bibim heç kəsin qarasına danışmazdı, qeybət etməzdi. Amma bir məsələdən həmişə yana-yana danışdırdı:

-Vallah, mən bu kənd camaatını heç başa düşə bilmirəm, axı niyə kəndli soğanı, kartofu, şoru, pendiri şəhərdən gətirir? Niyə başa düşür ki, onun şəhərə getməyi də xərc tələb edir, qayıtmağı da... Aldığı da baha-baha məhsullardır, mən hələ onların key?yyətini demirəm. Niyə bu kəndli torpaqdan qaçaq düşüb, mal-qaradan, toyuq-cücədən uzaqlaşmış? Mən bu yaşımnda həyətəni sahəmdə göy-göyərtili əkirəm, mal-qara, toyuq-cücə saxlayıram. Göy yeyəndə də mənə nuş olur, ət yeyəndə də, çünki bilirəm ki, öz həyətimin məhsulu, öz əlimin bəhrəsidir...

Bir dəfə də Gülçəmən bibim mənə kürəkəninədən - Ələsgərdən də elə buna görə incidiyini söylədi:

-Yüz dəfə dedim ki, a bala, mal-qaranı satın maşın almaq ?krini başından çıxart. Maşın al e... amma mal-qaranı satmaqla yox. Qulaq asmadı, öz bildiyini elədi. "Mən mal-qaranın ümidinə qala

bilmərəm", - deyərək sözümlü yerə saldı. Vaxtilə inəklərin bağlandığı yerə indi bir maşın "bağlayıb". Bir də görürsən ki, qızım gəlib deyir ki, ay ana, bəs həkim ərimə süd buyurub, mənə bir stəkan təmiz süd ver, içib özünə gəlsin... Mən də hər dəfə yarıgerçək, yarızarafat deyirəm ki, a bala, bəs maşınınız süd vermir? Axı ərin deyirdi ki, maşın alan kimi külfətini süd gölündə üzdürəcək. Hələ bu azmış kimi, dövlətin ona verdiyi pay torpağını da hansısa imkanlı bir adama satıb, oğlunu işə düzəltdi.

Sovxoz fermasında uzun müddət sağıcı işləmiş, adı həmişə qabaqcıllar sırasında çəkilmiş, hələ gənc yaşlarından dul qalmış Gülçəmən bibim çox zəhmətkeş qadın idi. Elə iki qız övladını da halal zəhməti ilə böyüdərkən, ev-əşik sahibi etmişdi. Həyat yoldaşı Bəybala kişidən söz düşəndə: "Heç ölməli adam deyildi", - deyirdi. - Bilmirəm ona nə oldu, sapsağlam adam bir neçə saatın içində əlimdən getdi. Heç vəsiyyəti etməyə də imkanı olmadı. Görünür, qurbanı olduğum onun üçün belə bir tale yazılmış".

Sonra da ərinin divardan asılmış şəkilinə baxa-baxa deyirdi:

-A kişi, axı sən niyə mənim arzumu ürəyimdə qoydun, hə? Biz ki ikimiz də qəhrəman olmalıydıq. Sən qəhrəman ata, mən də qəhrəman ana...

Gülçəmən bibimlə ailə qurmaq istəyənlər olsa da, o, razı olmamışdı. Hər gələni də ədəblə yola salmışdı:

-Mən başqasına gözünün ucu ilə belə baxmayan kişimin ruhunu narahat edə bilmərəm. İkinci dəfə ərə getsəm, qızlarımın üzünə necə baxaram? Son günüməcən Bəybalamı yaşadacağam.

Bibim qapısına diləyə gələn bir kimsəni əliboş geri qaytarmazdı, hamıya əl tutmağa çalışardı. Hətta bəzən kəndin bığburma kişiləri onun yanına borc pul almağa gələrdilər. O, digərləri kimi pulu sələmə verməzdi. Deyərdi ki, mən sələm yeyə bilmərəm, sələm haramdır. Mal-qarası, toyuq-cücəsi, həyətyanı sahəsi bibimin gəlir mənbəyi idi. Bu təsərrüfatçılığın görə ona "Fərmer Gülçəmən" də deyirdilər. Yadımdadır, bir dəfə kəndçimiz Cahangir ona "Erkək Tükəzban" demişdi. Ağsaqqallardan biri Cahangirin ağzından vurmuş və demişdi ki, bu ifadə qadın zəri?iyindən məhrum, kobud xasiyyətli arvadlar haqqında işlədilir. Məgər Gülçəmən elə qadındır? Cahangir də dediyinə peşman olmuş, həmin ifadənin mənasını anlamadan dilinə gətirdiyini söyləmiş və gəlib bibimdən dönə-dönə üzr istəmişdi. Bibim onu mehriban qarşılayıb demişdi:

-Mənim gül kimi adım var: Gülçəmən. Özü də bu adı mənə babam Məhəmməd verib...

Sonra da Cahangiri həyətdəki stolda otuzdurub özünün bişirdiyi mürəbbə ilə ona samovar çayı vermişdi. Bunu eşidənlər bibimin ürəyinin genişliyinə "əhsən" demişdilər.

...Axşamüstü Gülçəmən bibimlə elə onların məhəlləsində yaşayan bacım Xədicə ilə birgə getməli oldum. Bacım həyətdə çıxan kimi: "Yenə göy üzünü qara buludlar alıb, qoy çətirimi də götürüm", - dedi.

Bibim haqqında olan xatirələrimin sehrinə elə düşmüşdüm ki, bir də gördüm artıq onların hamının üzünə həmişə açıq olan həyətdə qapısında yığıq. Bir zamanlar bu həyətdə qapısının qarşısında geniş boş ərazi vardı. Biz buranı futbol meydançasına çevirmişdik. Bu "stadion"umuzun yerində sonradan tikilmiş evlər nədənsə mənə uşaqlıq illərimə qoyulan nöqtələr kimi görünürdü.

Bacım evin eyvan qapısını döymək istəyəndə bibimin "bəyənmədiyini" - Ələsgərin oğlu Abdulla həkimlə birgə çölə çıxdılar. Abdulla bizimlə salamlayıb, həkimin ardınca qaçdı:

-Həkim, nəyə yaxşı olacaq?

-Ay bala, ümid Allahdır, səbirli ol.

-Bəlkə, onu yenidən xəstəxanaya aparacaq?

-Yox, məsləhət görmürəm. Bir də xəstəxanadan elə dünən gəlib ki... Görünür...

Həkim sözünün ardını demədi. Abdulla da ona əlavə sual vermədi. Həkim "sağ olun" deyib təcili tibbi yardım məşinına oturdu.

Maşın Gülçəmən bibimin çox sevdiyi Alabaşının müşayiəti ilə həyətdən çıxdı. Maşın gözdən itən kimi Alabaş birdən-birə başını göyə tutaraq qərribə bir tərzdə hümməyə başladı. O sanki sahibinə Allahdan rəhm diləyirdi. Bu zaman bacım öz-özünə danışmış kimi sakitcə dedi:

-Səhər tezdən də gəlmişdilər.

...Gülçəmən bibimlə balaca evi adamlarla dolu idi. Bibim otağın baş tərəfində açılmış yataqda uzanmışdı. Çarpayısının yanında üstü dərmanla dolu stul və həmişə qapının yanında olan, indi işə sistem qoşmaq üçün qoyulmuş ayaqüstü dəmir paltarasan var idi. Mən bibimə yaxınlaşıb üz-gözündən öpdüm. O, mənə qucaqlamaq məqsədilə əlini yorğanın altından çıxarmaq istədi, lakin bacarmadı. Bibim bundan hirsələnmiş kimi üz-gözünü turşutdu.

-Yəqin, iynənin təsiri hələ keçməyib.

Bu sözləri Ələsgərin həyat yoldaşı Gülzarə bacı dedi və sonra nə ?kirləşdisə əlavə etdi:

-Vallah, anamın halı mənə elə çaşdırıb ki, sənə çay da təklif etmədim, bağışla, sən Allah. Yoldan gəlmisən, qoy bir çay gətirim.

Mən gözümlə bibimdən çəkmədən:

-Çay içməyə gəlməmişəm ki, ay Gülzarə bacı, ananla məşğul ol... - dedim.

Yerə salınmış döşəkçələrin birinin üstündə əyləşəyib, yanımdakılardan xəstənin vəziyyəti barədə daha ətrafı məlumat almağa başlayanda birdən bibimin gözlərinin mənə dikildiyini gördüm. Az sonra gözləri ilə onun nəyə işə işarə etdiyini hiss etdim. Gülçəmən bibimin bu istəyini heç kimə sezdirmədən evin hər bir tərəfinə bir anda göz gəzdirdim. Lakin ağıma gələn bir şey olmadı. O, bunu sezibmiş kimi əli ilə nəyi işə göstərməyə cəhd etdi, lakin əli yenə sözünə baxmadı. Daha sonra Gülçəmən bibim baxışlarını sözə çevirməyə çalışdı. Onun bu cəhdi də boşla çıxdı. Odur ki, o, gözlərini yenə mənə zilləyərək nəyə işə işarə etdi. Mən növbəti dəfə ətrafı diqqətlə nəzərdən keçirəndə birdən gözlərim servantdakı madonnaservizə sataşdı. O servizə ki...

...Bir dəfə Gülçəmən bibimlə gələndə o, öz

halal zəhməti ilə baha qiymətə madonna serviz aldığı dedi. Və başladı onun üstünlüklərindən danışmağa: ay nə bilim, bu xaricdə istehsal olunub, ay nə bilim, onda çay içmək, yemək yemək ömür uzadır, ay nə bilim, indi belə şeylər hər evdə olmur və sairə... Mən də dilimi dinc qoymayıb erkənə dilləndim:

-Bibi, elə isə daha bu sadə stəkan-nəlbəkide niyə çay içirik, servantdan çıxart, onlarda içək də... Axı onları nə vaxta qədər eksponat kimi saxlayacaqsan?

Bibim:

-A bala, eksponat nə olan şeydir axı? - deyə soruşdu.

Mən bu sözün mənasını bibimə izah edəndə o dedi:

-Bunu bayaqdan belə de... Daha o cür sözlə məni niyə dağa-daşa salırsan?

Bibimin bu gözlənməz iradından tutuldum. O, bunu duymuş kimi dilləndi:

-Yox, olmaz. Onlar elə nadir bəzək əşyası kimi qalsa yaxşıdır. Mən elə onları o niyyətlə də almışam. Bir də mənim evim muzeydən əskikdir məgər? Nehrə, cəhrə, səhəng... İndi muzeylərdə belə şeyləri saxlamırlarmı? Onların da hər biri mənim evimdə var. Özü də bunları mənə rəhmətlik Mədinə anam cehiz kimi vermişdi...

Daha sonra bibim anasının ruhuna dua oxuyub onun təndir başında çörək yapmasından söz açdı:

-Mədinə anamın bişirdiyi çörəklərin tamamı bambaşqa olardı. Ətri adamı vurardı e... "Təzə çörək çıxdı təndirdən, minnəti yox pəndirdən" ifadəsi sanki onun bişirdikləri əsasında ərşəyə gəlmişdi. Təndirdən təzə çıxan çörəklərə də bıçaq vurmağı icazə verməzdi. Deyərdi ki, mütləq əllə kəsmək lazımdır. Fikrini də belə əsaslandırır: əgər çörək bıçaqla kəsilə, o evin bərəkəti qaçar. Təndir Mədinə anam üçün hər şey idi. O sanki təndirlə, bişirdiyi çörəklərlə nəfəs alırdı. Odur ki, hər toy çörəyini bişirməyi ona həvalə edirdilər. Hə, a bala, onu da deyim ki, oğul-qız toyu edən ailələr toydan qabaq toy çörəyi bişirərdilər. Özü də əvvəllər hər kəsin həyətində təndirxana olardı. İndi isə... hər şey qalıb aparatların ümidinə. Amma təndirdə bişən çörəyin dadını, ətrini heç bir aparat vermir. Doğrudur, rəhmətlik mənə də öyrətmişdi. Nə illah etdinsə, mənim bişirdiklərim onunku kimi alınmırdı. Tərif kimi çıxmasın, amma nehrə yağıma,

cəhrədə əyirdiyim iplərə söz ola bilməz.

Mənə elə gəldi ki, bibim bu söz-söhbəti ilə serviz məsələsindən yayınmaq istəyir. Odur ki, onun sözlərinə o qədər də məhəl qoymadan dilləndim:

-Ay bibi, məgər biz çay içməklə onun gözəlliyinə xələl gələcək? Vallah, daha da gözəlləşəcək e... Eşitməmişən ki, işlək kotan parıltılı olar.

Daha nələr, nələr dedim, lakin dediyim heç bir söz Gülçəmən bibimi yumşaltmadı ki, yumşaltmadı.

Sözümün yerə düşdüyündən pərt olduğumu güman edən Gülçəmən bibim mənə az sonra bir sirr açdı:

-Vallah, sənəin xətrini dünyalar qədər istəyirəm, ay bala. Bunu özün də yaxşı bilirən. Məndən nə istəyirsən istə, amma belə bir ?krə düşmə! Fikrim heç də səni qırmaq deyil. Yüz elə qab-qacaq qurban olsun sənə. Sən gəl, Gülçəmən bibindən incimə, rəhmətlik kişim bir dəfə madonna servizdə ona çay gətirməyimi istəmişdi. Lakin mən axmaq razı olmadım. Dedim, kişi, o, evimizin bəzəyidir e... onu işlədəndə birdən bir cızıq düşər, ya nəşə olar, mən onu həmişə pak görmək istəyirəm. Bilmirəm, haradan beynimə girmişdi bu cür axmaq ?kirlər... O gündən kişim heç onun üzünə da baxmadı. Hətta bir dəfə saqqızını oğurlayıb, ona həmin servizdə çay verəcəyimi dedim. O isə dedi: "Saxla, yaxşı saxla, bəlkə lazımlı oldu". Sonra da kinayə ilə əlavə etdi:

-Bir onu bilirəm ki, öləndə onu özünlə o dünyaya apara bilməyəcəksən. Hətta Bəybala ağır vəziyyətdə olanda da ona bu dəstdə çay vermək istədim. Amma kişi bu təkli?mi elə rədd etdi ki... Və mən də o gündən söz verdim ki, bir daha ondan istifadə etməyəcəyəm. Qoy elə bəzək əşyası kimi dursun yerində.

Mən hər dəfə Gülçəmən bibimlə gələndə bilərəkdən zarafatla: "Bəlkə, onda bir çay içib Bəybala kişinin ruhunu şad edəsən", - deyərdim. Lakin o da hər dəfə eyni ısrarla imtina edərdi.

...Xəyallarımın mənə Gülçəmən bibimin xırıltılı səsi ayırdı. Hamı birdən-birə əl-ayağa düşdü. Hətta qonşulardan da bir neçəsi hönkür-hönkür ağlamağa başladı. Gülzarə bacı, Xədicə tez əl-ayağa düşdülər. Onu həkimin verdiyi məsləhətlər əsasında özünə gətirdilər. Lakin az sonra Gülçəmən bibim əri Bəybalanın, atası Nurəddin kişinin və bir də anası Mədinənin adlarını hamının eşidə biləcə-

yi tərzdə çağırmağa başladı. Bu zaman mən yarımda oturmuş Əsəd əminin üzünə diqqətlə baxanda o dilləndi:

-Bibin artıq o dünyadakı əzizləri ilə danışır. Elə gözüne görünənlər də onlardır. Arvadın canı üstündə ikən molla Bədələ, ya da molla Yaşara zəng edək, gəlib bir Yasin oxusun...

Ələsgər bu sözlərə bənd imiş kimi tez telefonuna əl atdı və məsələni molla Bədələ anlatdı.

İstər-istəməz mənim də gözlərim doldu. Cibimdən yaylığı çıxarıb gözlərimin yaşını silmək istəyəndə Gülçəmən bibimin gözlərinin yenə gah mənə, gah da madonna servizə dikildiyini və baxışları ilə nə isə demək istədiyini gördüm. Lakin nə qədər çalışdımsa, onun nə dediyini anlaya bilmədim. Və birdən... yerimdən qalxıb servanta tərəf cumaraq madonna servizdən bir nəcan və bir nəlbəki götürərək Gülzarə bacıya çay süzüb gətirməsini xahiş etdim. Hamı kimi Gülzarə bacı da mənim bu hərəkətimi təəccüblə qarşıladı. Gülzarə bacı çay süzəndə Gülçəmən bibimə tərəf boylanırdım. Onun gözlərində bir işartı gördüm və belə zənn etdim ki, bu onu doğru başa düşməyimin sevincindən idi. Az sonra bu sevinc onun üzünə də qondu və birdən-birə sifəti elə gözəlləşdi ki... Gülzarə bacının gətirdiyi bir nəcan çayı nəvəsi Abdullanın köməyi ilə Gülçəmən bibimə verməyə çalışdım. Lakin nə qədər cəhd etsə də, bibim nəcanı mənin köməkliyim ilə əlində saxlamağa çətinlik çəkdi. Üstəlik, vəziyyəti daha da ağırlaşdı. Elə buna görə Əsəd əmi məni qınadı da:

-İncitmə arvadı... Görmürsən, o, canının hayındadır? Onu qıbləyə çevirmək lazımdır.

Sonra isə Ələsgərə üzünü tutub dedi:

-Molla Bədəl nə oldu, gəlir?

Ələsgər: "Onu gətirməyə gedirəm", - deyərək evdən çıxdı.

Mən isə Əsəd əminin dediklərinə məhəl qoymadan öz işimdə idim. Bir-iki dəqiqəlik "məşq"dən sonra axır ki, Gülçəmən bibim mənim köməkliyimlə nəcanı birtəhər əlində saxlaya bildi. Mən sevincək halda astaca dilləndim:

-Hə, bibi, iç, iç... Heç olmasa, bir qurtum.

Gülçəmən bibim çayı ağızına aparmağa cəhd edəndə yenə gözlərini bir nöqtəyə zillədi. Bu dəfə həmin nöqtəni müəyyənləşdirmək mənim üçün o qədər də çətin olmadı. Bibim gözlərini Bəybala kişinin divardakı şəklinə zilləmişdi. Mənə elə gəl-

di ki, o, ərindən sanki halallıq almaq istəyirdi. Amma bibimin halallıq almaq cəhdi heç bir neçə saniyə çəkmədi; birdən-birə nəcan onun əlindən yerə düşərək paltarasının ayağına dəydi və çilik-çilik oldu. Elə həmin anda da bibim canını tapşırırdı. Evi ağlaşma bürüdü.

Bibimin şəhərdən gələn qızı Gülarənin: "Son nəfəsinə çata bilmədiyim, anam vay", - deyərək onun üstünə cumması bu ağlaşma səhnəsini daha da kəskinləşdirdi. Onun Qarabağ döyüşlərində şəhid olmuş həyat yoldaşı Fuadın da adını anasının adı ilə birgə dilinə gətirməsi isə məni tamamilə sarsıtdı.

Mən daha içəridə dayana bilmədim. Özümü bir zamanlar Bəybala kişinin evinin bir neçə addımlığında saldıqı bağa yetirdim və ağacların birinin dibində çöməlib oturdum. Birdən-birə bibimin mənimlə olan daha bir söhbəti yadıma düşdü:

-Son illər hamı kəndimizin böyüməsindən danışır.

-Hə də bibi, böyüyür... Bax da Rə?llər məhəlləsində, Daşdəmir əkinində, bir zamanlar ferma yeri olmuş Xırmanlarda... nə qədər ev tikilib.

Bibim mənə qərribə tərzdə baxaraq dedi:

-Bala, bir-birinin ardınca qonşum Səmayə, bacılarım Hənifə, Faizə, bacılığım Dilarə, qardaş bildiyim Xeyrulla... Allahın dərgahına qovuşdular. Yaxından tanıdığım insanların hər biri o dünyaya köç etdikcə bu kənd mənim gözlərimdə kiçilir.

O zaman Gülçəmən bibimin bu ?kri ilə razılaşmamışdım. Amma onun ölümündən sonra ətrafimdakı mənə əziz, daha yaxın yaşlı adamların sayının azaldığını gördükdə bibimə rəhmət oxudum: "Bibi, doğrudan da kəndimiz kiçilir".

...Neçə gündür dolub durmuş buludlar göz yaşlarını axıtmaq üçün sanki son gücünü səfərbər edirdi.

Bir azdan Gülçəmən bibimin naxırdan qayıdan Qaragöz inəyi həyət qapısına yaxınlaşdı. Amma yenə də onu xoş sözlərlə qarşılayan bibimi həyət qapısının yanında görməyib bir qədər duruxdu, ətrafı diqqətlə nəzərdən keçirməyə başladı. Bayaقدan kefsiz görünən Alabaş yerindən qalxaraq Qaragözə tərəf gəldi və yenə qərribə tərzdə hürməklə Gülçəmən bibimin rəhmətə getdiyini ona anlatmağa çalışdı. Qaragöz Alabaşın dediklərini anladığını mələməklə cavab verdi.